

معرفی کتاب

خسرو پرهام^۱
غلامرضا بدری^۲
فاطمه عزتی^۳

عنوان: شور شیرین (تولدی جاودانه از ترانه‌ها و سروده‌های محلی کردی کرمانشاهی)

گردآورنده: خسرو پرهام

ناشر: انتشارات دینور

تاریخ چاپ: ۱۳۹۹

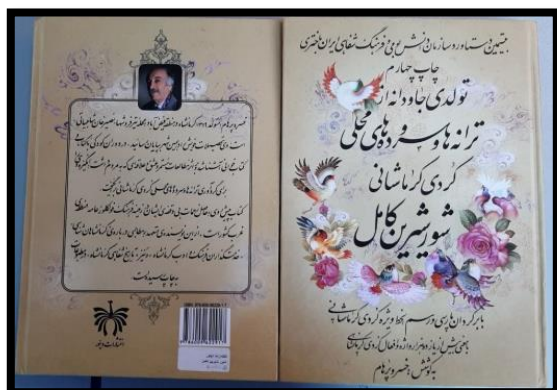
(چاپ چهارم)

صفحات: ۳۲۷ (جلد اول)

عمومی) و ۶۷۶ (جلد دوم)

(کامل)

قیمت: ۵۰/۰۰۰ تومان

کتاب شور شیرین دربرگیرنده ۱۰۷۴ بیت منظوم با گویش‌های کردی استان کرمانشاهان است. هر بیت، سراینده جدا و معنی مستقل دارد. اشعار در قالب تک‌بیتی ده‌هجایی سروده شده‌اند و سرایندگان آنها نامعلوم‌اند اما هر کدام در طول قرن‌ها در فرهنگ مردم و فولکلور جای گرفته و سینه به سینه از نسلی به نسل دیگر منتقل شده‌اند. از دلایل محفوظ ماندن این ادبیات، پیوندشان با زندگی مردم عادی؛ شادی‌ها،

۱. دیپلم ریاضی و مدیر کتابفروشی بیستون.

۲. کارشناسی ارشد زیست‌شناسی، دبیر بازنشسته آموزش و پرورش.

۳. دانشجوی دکتری علوم سیاسی و پژوهشگر مرکز تحقیقات صداوسیما. رایانامه: ezzatyf@gmail.com

۱۸۶ ❖ فصلنامه فرهنگ مردم ایران

غم‌ها، عشق‌ها و رنج‌های آنان است. این اشعار که با آواهای باستانی، در عروسی و عزا، به شکل گورانی، هوره، سیاه‌چمانه، مور و چمری ... از سینه‌های پرسوز نغمه‌خوانان برمی‌خیزند، در هماهنگی با طبیعت و زندگی اجتماعی مردم‌اند و طنین آهنگ آنها که گاه نیز با نوای نی یا ساز و دهل همراه است، جان‌های خسته از زندگی پردرد و رنج را تسلی می‌بخشد.

پیشینه بعضی از این اشعار، به قرن‌های پیش از اسلام برمی‌گردد. شعر ده‌هجایی کردی، پرکاربردترین نوعی است که با زبان، گویش و ساختار آوایی واژگان کردی تناسب کامل دارد. استاد محمدتقی بهار در گفتار نخست کتاب «سبک‌شناسی» در این مورد چنین نوشته است: «قسمتی از اوستا عبارت بوده است از قصایدی (سرودهایی) به شعر هجایی در ستایش اورمزد و سایر خدایان آریایی (امشاسپندان) ...» این اشعار از جنبه‌های مختلف فرهنگ مردم، جامعه‌شناسی، زبان‌شناسی، قوم‌شناسی، تاریخ، آداب و رسوم و ... داده‌هایی ارزشمند هستند که می‌توانند مورد بررسی دانشجویان، پژوهشگران و دانشمندان قرار گیرند. گردآوری فرهنگ شفاهی مردم، از جمله شعر، آن‌هم به شکل تک‌بیت، کاری طاقت‌فرسا، زمان‌بر و فرساینده است که مستلزم پشتکار، صرف وقت و هزینه فراوان است. اما ارزش کار در این است که این سرمایه‌های فرهنگی از نابودی نجات می‌یابند. پس از کوشش‌های اندک بعضی از مستشرقان، برای اولین بار، دکتر «محمد مکری» اقدام به گردآوری اشعار عامیانه کردی کرده و نتیجه تحقیقات میدانی خود را در سال ۱۳۲۹ به شکل علمی در یک کتاب با نام «گورانی» منتشر ساخته است. کتاب شور شیرین (تولدی جاودانه از ترانه‌ها و سروده‌های محلی کردی کرمانشاهی) نخستین بار در پاییز سال ۱۳۹۵ از سوی انتشارات دینور کرمانشاه و به عنوان نوزدهمین و بیستمین دستاورد «سازمان دانش بومی و فرهنگ شفاهی ایران باختری» به چاپ رسید. اشعار شماره‌گذاری شده و معنی هر شعر، به فارسی در زیر آن نوشته شده است. ویژگی مهم کتاب این است که با الفبا و رسم‌الخط فارسی نوشته شده و همه ایرانیانی که خواندن و نوشتن فارسی را یاد گرفته‌اند، می‌توانند متن کردی اشعار

را به راحتی بخوانند. ویژگی دیگر نیز این است که هرکسی در هر زمان می‌تواند هر کدام از صفحات کتاب را باز کند و یک بیت یا بیشتر از آن را در حد حوصله خود، مطالعه و در صورت علاقه، حفظ کند و کتاب را کنار بگذارد و در لحظات تنهایی، با خود زمزمه کند. این ویژگی شعر تک‌بیتی کردی باعث شده است که بسیاری از این بیت‌ها مونس لحظات تنهایی مادران در کنج بیغوله‌ها و کلبه‌ها باشند یا در مجالس شب‌نشینی، در شهرها و روستاهای کرمانشاهان از آنها به عنوان فال یا «چل سرو» استفاده شود، همچنان که گاه به شکل ضرب‌المثل نیز در مناسبت‌های مختلف به کار می‌روند.

قطع کتاب وزیری است و علاوه بر متن آن، ۵ تن از استادان فن؛ «دکتر میرجلال‌الدین کزازی»، «دکتر محمدرضا همزه‌ای»، «عبدالمجید طیبی»، «عبدالله صمدی» و «اردشیر کشاورز» درباره فرهنگ و زبان و شعر کردی، مقاله‌ای در آن ارائه داده‌اند. گردآورنده هم پیشگفتاری در ۳۳ صفحه بر مقالات افزوده است. همچنین فهرست ابیات، فهرست واژگان و فهرست افعال، برای راهنمایی پژوهشگران تهیه شده است. کتاب در دو قالب جداگانه عرضه شده است. عمومی؛ ۳۲۷ صفحه، برای استفاده همگان و کامل؛ ۶۷۶ صفحه، برای استفاده پژوهشگران. متن کتاب، مقالات و فهرست‌ها در هر دو مانند هم است اما در کتاب کامل، ۶۱ صفحه پاورقی در مورد اشعار به متن افزوده شده است. واژه‌نامه در کتاب عمومی ۵۰ صفحه و در کتاب کامل ۲۹۱ صفحه است. فهرست پی‌نوشت‌ها، فهرست عمومی و فهرست منابع، دیگر افزودنی‌ها به کتاب کامل هستند.

عنوان: مثل و اصطلاح کردی (فرهنگ مردم کرمانشاهان)

گردآورنده: غلامرضا بدری

ناشر: انتشارات دینور

تاریخ انتشار: ۱۳۹۹

(چاپ چهارم)

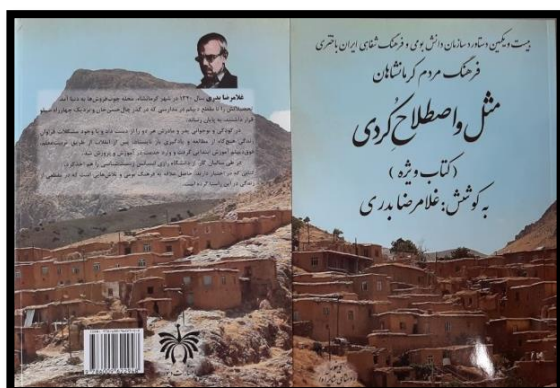
قطع کتاب: وزیری

صفحات: ۲۶۶

(جلد اول/عمومی) و

۵۷۴ (جلد دوم/تخصصی)

قیمت: ۴۸/۰۰۰ تومان

کتاب «مثل و اصطلاح کردی» حدود ۲۸۰۰ مثل، اصطلاح، زبانزد، ترکیب و واژه را دربرمی‌گیرد و مؤلف، حدود ۲۰ سال برای گردآوری مواد خام آن وقت صرف کرده است تا همه آنچه را از ابتدای کودکی از مادر، پدر، همسایه‌ها، اقوام و ... شنیده و در حافظه خود نگه داشته است، با موارد جدیدی که در این فاصله زمانی اضافه شده‌اند، گردآوری کند. وی توانسته است قسمت کوچکی از این مجموعه را در کتاب یاد شده به خوانندگان ارائه دهد.

کتاب به دو شکل و در دو مجلد جدا، به مردم عرضه شده است. در مجلد عمومی، ۲۶۶ صفحه، متن کردی فقط با رسم الخط فارسی ساده نوشته شده تا هرکس که فارسی خواندن را یاد گرفته، بتواند از آن استفاده کند، اما در مجلد تخصصی، طی ۵۷۴ صفحه، با رسم الخط سورانی، آوانگاری لاتین و واژه‌نامه، به طرح مباحث تخصصی از سوی آقایان «دکتر محمدرضا همزه‌ای»، «عبدالمجید طیبی»، «عبدالله صمدی» و «دکتر محمدرضا قنبری» پرداخته شده، ضمن اینکه پیشگفتار گردآورنده نیز در دو قسمت، برای اهل پژوهش اضافه شده است؛ پیشگفتار دوم، در مورد «نحوه نوشتن کردی

کرمانشاهی» با الفبای فارسی است و فهرست و موضوعی پایان کتاب می‌تواند کسانی را که درصددند تا ضرب‌المثل خاصی را پیدا کنند، یاری دهد.

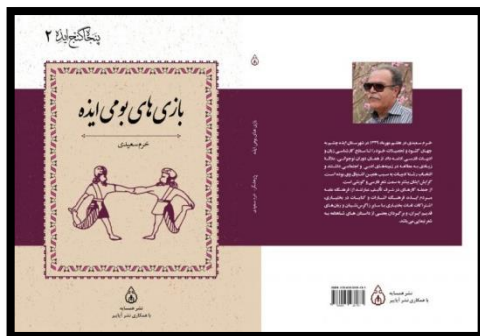
در هر دو کتاب (عمومی و تخصصی)، برای راحتی کار پژوهش، مَثَل‌ها و اصطلاح‌ها شماره‌گذاری شده‌اند. شماره در بالای مَثَل و اصطلاح قرار دارد. هر شماره شامل مَثَل و اصطلاح به گویش کردی با الفبای فارسی و در زیر آن، ترجمه ساده و تحت‌اللفظی و ظاهری است و در زیر ترجمه، معنی و مقصود از بیان مَثَل و اصطلاح نوشته شده؛ در زیر این قسمت نیز برای بعضی از مَثَل‌ها و اصطلاح‌ها، توضیح یا حکایت یا شعری درج شده است.

به کسانی که با خوانش کردی چندان آشنا نیستند، توصیه می‌شود که ابتدا متن فارسی را بخوانند. سعی شده است تا حد امکان ترجمه‌ها و توضیح‌ها مختصر باشد. بسیاری از مَثَل‌ها و اصطلاح‌های این کتاب با اندکی تغییر، بر زبان تمامی مردم کرمانشاهان و حتی سرزمین‌های همجوار؛ همدان، لرستان، کردستان و ایلام جاری می‌شود.

گردآورنده «غلامرضا بدری» دبیر بازنشسته آموزش و پرورش است که اوقات خود را صرف مطالعه و بررسی تاریخ و فرهنگ مردم کرمانشاهان و ترجمه متون انگلیسی و عربی مرتبط با پژوهش‌های بوم‌شناسی، نقد ادبی و ... می‌سازد.

کتاب به عنوان بیست‌ویکمین و بیست‌وسومین دستاورد «سازمان دانش بومی و فرهنگ شفاهی ایران باختری» در قطع وزیری از سوی انتشارات دینور کرمانشاه، چاپ و به بازار عرضه شده است.

۱۹۰ ❖ فصلنامه فرهنگ مردم ایران

عنوان: بازی‌های بومی ایزه

نویسنده: خرم سعیدی

سال انتشار: ۱۳۹۹

ناشر: همسایه با همکاری آیپیر

تعداد صفحه: ۱۳۶ صفحه

قیمت: ۳۵۰۰۰ تومان

ایزه براساس، آثار متنوع مادی و معنوی باقیمانده از قرن‌های گذشته، یکی از کهن‌ترین شهرهای جهان محسوب می‌شود، مانند سایر مناطق و اقوام ایرانی، دارای سرمایه‌های معنوی و بومی مختص به خود می‌باشد؛ بازی‌های بومی و محلی یکی از آن سرمایه‌ها و ارزنده‌ترین میراث این سرزمین به شمار می‌رود.

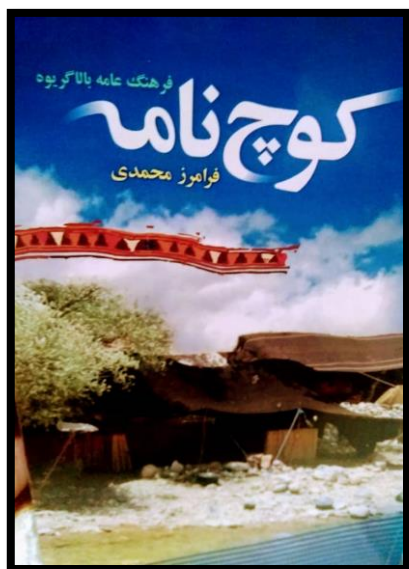
طرح نگارش پنجاه جلد کتاب با عنوان «پنجاه گنج»، ایده‌ای نوآمدانه و آینده‌نگرانه از نسل نو پژوهشگران جستجوگر و کنجکاو شهر ایزه است که با درکی عمیق و نگاهی دقیق در تلاش هستند تا ضمن بهره‌گیری از اندک متون پراکنده به جای مانده از اعصار پیشین و با استفاده از روایت‌های محلی و شفاهی، از فراموش شدن بخش‌های مهم تاریخ، فرهنگ، هنر و ادب منطقه جلوگیری کرده و با مکتوب کردن تاریخ محلی و شفاهی منطقه، میراثی ماندگار و فاخر را برای نسل‌های آینده تولید بنمایند و کتاب پیش‌روی یکی از این مجموعه کتاب‌ها محسوب می‌شود.

این کتاب شامل دو فصل می‌باشد در فصل اول به مباحث کلی بازی‌ها اعم از «پیشه بازی‌ها»، «اهمیت بازی‌های بومی»، «مسابقه بازی‌ها»، «تعریف بازی و بازی‌های بومی»، «اهداف بازی»، «قوانین و مقررات بازی‌های بومی»، «طبقه‌بندی بازی‌ها» و ... اشاره شده است و در فصل دوم که بخش اعظم کتاب را شامل می‌شود پژوهشگر بازی‌های بومی ایزه را برای مخاطبین خود توضیح داده است. بازی‌هایی چون «کلیم‌بازی»، «بُل بازی»، «پشت دستی»، «پراپیک»، «پرپروک بازی»، «پشگل و گال»، «پرستن»، «تالون خراو»،

معرفی کتاب ❖ ۱۹۱

فرهنگ عامه
شماره ۶۳ زمستان ۱۳۹۹

«تپ تپ گروسک»، «تپ تپو بازی»، «دوزبازی»، «ره رهدن ریدست»، «سر سرگونی»، «سوار بازی»، «غاز غاز بازی»، «فرفروک بازی»، «قاوبازی» و ... اندیشه و باور صاحب این اثر بر این است که با عرضه پژوهش‌های کاربردی و مبتنی بر روش‌شناسی علمی و به دور از هرگونه ذهنیت جانب‌داری و غیرعلمی، پیوند مستحکمی میان فرهنگ دیروز و امروز ایجاد خواهد شد.

عنوان: کوچ‌نامه؛ فرهنگ عامه بالاگریوه

نویسنده: فرامرز محمدی

ناشر: اردیبهشت جانان

سال انتشار: ۱۳۹۹

نوبت چاپ: اول

صفحات: ۲۷۶

قیمت: ۶۰/۰۰۰ تومان

از گذشته‌های دور یکی از ارکان مطالعات فرهنگ عامه و مردم‌شناسی در ایران، محلی‌نویسی و بومی‌نگاری بوده است. چه مأموران دولتی و کارگزاران محلی و چه

پژوهشگران فرزانه و فرهیخته هر محل به دلایل مختلف به نظم و نثر همواره مطالبی یا رسالاتی و گاه آثاری سترگ و ماندگار درباره زادگاه و شهر و دیار خویش نوشته‌اند که علمای تاریخ آنها را ذیل تاریخ‌های محلی طبقه‌بندی کرده‌اند. از پایان قاجار و عصر مشروطه با رشد تدریجی مردم‌نگاری در ایران، فرهیختگان محلی نقش مهمی داشته و دارند. بنگاه مردم‌شناسی از ۱۳۱۵ تا ۱۳۳۵ به مدت دو دهه دانش‌آموزان و معلمان را به کار گرفت. صبحی از مردم کمک گرفت و انجوی شیرازی بسیج مردمی گسترده‌ای از شنوندگان رادیو ایران را در دهه ۴۰ سامان داد که هم الگوی برنامه‌سازان بعدی تا امروز بوده است و هم میراث منحصر به فرد وی را پدید آوردند و حتی پس از یک دو نسل

هنوز هم فرهنگیاران مردمی بی‌چشمداشتی زحمت ثبت و ضبط فرهنگ عامه را می‌کشند.

در این میان دبیران و پژوهشگران و تحصیلکردگان بومی که خوشبختانه در روزگار ما هم به کثرت و هم به فرزاندگی و دانش سرآمد هستند، آثار ارزشمندی نوشته که هم ماندگار خواهند بود و هم بسیاری از کاستی‌های ملی را پر می‌کند و نیازهای کشور را پاسخگوست.

یکی از این فرزاندگان فرامرز محمدی از طایفه یاقوند از ایل سترگ پاپی از ایلات بالاگریوه لرستان است. او دبیر تازه بازنشسته و تحصیلکرده زبان و ادبیات فارسی است که در بهار ۱۳۹۹ حاصل پژوهش‌های خود را به سرمایه شخصی در کتابی با نام کوچ‌نامه، فرهنگ عامه بالاگریوه، مجموعه باورها و آداب و رسوم کوچ‌نشینان بالاگریوه به انضمام شعر، داستان، دلنوشته، ضرب‌المثل، منتشر و روانه بازار کرده است: همان طور که از عنوان پیداست، مؤلف به گردآوری فرهنگ مردم ایلات و عشایر و مردم‌نگاری مناطق جنوب غربی لرستان پرداخته است. کتاب در یک مقدمه و ۱۵ فصل به شرح ذیل تدوین شده است:

فصل اول: شناخت لرستان و بالاگریوه

فصل دوم: کوچ و کوچ‌نشینی

فصل سوم: فولکلور یا فرهنگ عامه بالاگریوه

فصل چهارم: باورها

فصل پنجم: آیین‌ها

فصل ششم: اعتقادات، جشن‌ها و مناسبت‌ها

فصل هفتم: هنرهای عامیانه

فصل هشتم: بازی و سرگرمی

فصل نهم: پوشاک

فصل دهم: درختان و گیاهان دارویی، خوراکی، صنعتی

فصل یازدهم: مسکن، اسباب و اثاثیه‌های منزل و کار

فصل دوازدهم: غذاهای محلی

معرفی کتاب ❖ ۱۹۳

فصلنامه
شماره ۶۳ زمستان ۱۳۹۹

فصل سیزدهم: آداب چوپانی و گله‌داری

فصل چهاردهم: شکار و شکارچیان

فصل پانزدهم: زبان و ادبیات بومی

فهرست و عنوان فصل‌ها گویای همه چیز است. محمدی تکنگاری جامع و منحصر به فردی با برخی موضوعات بدیع و مغفول در عرصه مردم‌نگاری ایران را فراهم آورده است. به راستی کمتر پژوهشگری در ایران به فرهنگ شکار و چوپانی توجه کرده است و در آرشیوهای موجود هم بسیار کم مطلب به چشم می‌خورد.

عنوان: دستور زبان لری: گویش لری بالاگریوه (ساخت واژه، الگوی نحوی و

فرایندهای واجی)

نویسندگان: سیما محمدی،

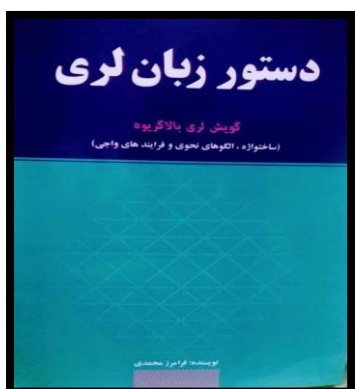
عابد محمدی، فرامرز محمدی یاقون

ناشر: اردیبهشت جانان

سال چاپ: ۱۳۹۹

صفحات: ۳۴۸ صفحه

قیمت: ۷۵/۰۰۰ تومان

این کتاب در یک مقدمه و سه فصل تدوین شده است که عبارت‌اند از:

فصل اول: در شناخت قوم لر و جغرافیا و مردم لرستان و بالاگریوه

فصل دوم: ساخت‌واژی لری بالاگریوه

فصل سوم: الگوهای دستوری و صرف و نحو لری بالاگریوه

مؤلف در این دو اثر تلاش ارزنده‌ای برای ثبت فرهنگ و گویش زادگاه خود کرده است و با همه کاستی‌های محتمل این گونه آثار، بخشی از وظایف سازمان‌ها و مؤسسات پژوهشی چون میراث فرهنگی، فرهنگستان زبان و ادب فارسی و واحد فرهنگ مردم را محقق ساخته است. جا دارد این مراکز با جذب این همه سرمایه انسانی و مشارکت آنها در برنامه‌های خود، در جهت‌دهی به آنان بیشتر تلاش کنند.

